

Praznovanje
1. decembra

1917

1125/8119

20

Dolenec Ivan, Ljubljana:

Na praznik našega zedinjenja

Kakor se spominjamo rojstnega dne posameznikov, tako se spominjamo rojstnega dne raznih organizacij, predvsem rojstnega dne največje naravne organizacije, ki jo ima kak narod: rojstnega dne države. Mnogo je držav na svetu, ki svojega rojstnega dne ne morejo navesti: njih postanek sega nazaj v davna stoletja, tako da je njih postanek več ali manj zavit v meglo. Kdo bi n. pr. mogel natančno opisati postanek ruske ali kitajske države? Pri naši državi je drugače: milijoni njenih prebivalcev še pomnijo 1. december 1. 1918., ko so se Srbi, Hrvatje in Slovenci iz bivše Avstro-Ogrske združili s Srbijo v eno, v novo državo.

Človek se svojih staršev morda nikoli ne spominja s toliko hvaležnostjo kakor na svoj rojstni dan; saj mu ta dan najbolj živo kliče v spomin tiste, ki se jim mora zahvaliti za življenje. Tako je tudi pri proslavi rojstnega dne države umestno, da se spominjamo njenih voditeljev. Ni pa voditeljev pri državi tako lahko ugotoviti kakor pri posamezni osebi. Prezanimivo bi bilo vprašanje, kdo je vse sodeloval pri tem, da je vstala iz groba svoboda južnih Slovanov. Srbska narodna himna lepo pravi, da je bila srbska država „petvekovne borbe plod“. Slično bi morali reči tudi o Jugoslaviji. Če bi se hoteli hvaležno spominjati vseh, ki so si pridobili posredno in neposredno, v bližnji in daljni prete-

klosti zaslug za njeno ustvaritev, bi se pred našimi duševnimi očmi vrstili nešteti prizori. Gledali bi boje Srbov, Grkov, Bolgarov, da zdrobe turško nadvlado. V isto vrsto bojev spadajo tudi boji Hrvatov in Slovencev ter ostalih narodov zapadne in severne Evrope, ki so prelivali kri, da bi zaustavili prodiranje Turčije na zapad in oslabili moč polmeseca. Med duševne očete naše države spadajo svečeniki obeh krščanskih cerkva v naši državi, ki so skozi stoletja ohranjevali med krščansko rajo na Balkanu zavest, da morajo ostati zvesti veri prednikov; ta zavest je vezala tužno srbstvo pod Turki s spomini na svobodno preteklost. Ta duhovščina obeh ver je učila narod, da je boj „za krst časni“ obenem tudi boj za svobodo zlato. V najodličnejši meri spadajo med duševne očete naše države nešteti pesniki in pisatelji, politiki in organizatorji, ki so iz nepismene in nezavedne množice ustvarjali narod, ki je vedel kam spada in kaj hoče. V tem oziru gre nesmrtna slava tvorcu sedanjega srbskohrvaškega jezika Vuku Karadžiću; Slovenci pa moramo mirno in hvaležno ugotoviti, da bi brez našega Kopitarja srbskohrvaški književni jezik danes ne bil tak, kakor je. S tem, da je Slovenec Kopitar odločilno pomagal ustvariti Srbom in Hrvatom tak književni jezik, ki se nič ne razlikuje od ljudske govornice, si je pridobil nevenljivih zaslug za to, da se je med Srbi in Hrvati tako lahko širila knjiga, ki jo je narod razumel tudi brez šole. Morebiti najredkeje mislimo na to, da moramo duševne očete naše države iskati tudi izven njenih mej. Za ustvaritev naše države so si pridobili zaslug vsi veliki narodi zapadne Evrope in Amerike, ki so si napisali na svoj prapor demokracijo in so po svojih močeh uveljavljali gesla o svobodi, enakosti in bratstvu. Kajti ta gesla so šla kakor veselo oznanilo po svetu in so rušila vse države, ki se niso poskušale reorga-

nizirati na njih podlagi. Če pa pogledamo v neposredno preteklost, gre zahvala za ustanovitev naše države antanti in vsem, ki so se borili med svetovno vojno ter predvojni Srbiji in Črni gori, ki sta v prvi balkanski vojski in med svetovno vojsko vkopali v temelje naše države kosti več nego tretjine svojega prebivalstva. Na duševnem polju so se tem borcem pridružili vsi, ki so kakorkoli delali za duševno zблиžanje Srbov, Hrvatov in Slovencev in ki so ob času, ko so vojske podirale stare mejnike držav, podirali stoletne mejnike nezaupanja, predsodkov, nesloge.

Vsem tem neštetim trumam delavcev, borcev in mučnikov bi morali danes hvaležno stisniti roko, če bi se hoteli zahvaliti vsem, ki so s svojim znojem in s svojo krvjo, z uma svetlim mečem in z orožjem v roki priklicali našo državo na dan iz mračnega groba.

Ob rojstnem dnevu se pa spominjamo samo preteklosti. Prav za prav so tisti, ki se ta dan spominjajo preteklosti, bolj redki. Mnogo bolj mislimo ob takih priložnostih na bodočnost in voščimo slavljencu, godovnjaku vso srečo. Komu bomo pač na rojstni dan naše države voščili vso srečo bolj iskreno nego naši lastni državi, torej nam samim? Srečo voščimo sebi že na najlepši način takrat, ko pojemo v cerkvi, naj Bog pravice, ki nas je rešil propasti doslej, čuje tudi odslej naše glasove in naj bo tudi odslej naša rešitev. Na Boga pravice se sklicujemo. Radi tega Bog ni pustil, da bi bili propadli, ker smo hranili v duši neskalsen pravilen in svobode zlati sen. In dokler sami ne bomo zapustili pota pravice, nas tudi Bog pravice ne more zapustiti. Na prelep način priznavamo v himni na Boga pravice, da smo prežeti z mislijo in utrjeni v prepričanju, da je pravica edini temelj državam in edino jamstvo njih bodočnosti.

Da, bodočnost. Ob rojstnem dnevu voščimo drug drugemu dolgo življenje. Tudi ob rojstnem dnevu naše države voščimo naši Jugoslaviji dolgo, dolgo življenje. Življenje posameznikov se meri po letih in desetletjih. Življenje narodov in držav se pa meri po stoletjih in tisočletjih!

Tudi življenje Jugoslavije naj traja stoletja in — daj Bog — tudi tisočletja! Če se bo po stoletjih pisala zgodovina naše države in se bodo kritično pretresala prva desetletja njenega obstoja, naj takratni zgodovinar ugotovi, da je v prvih desetletjih 20. stoletja živel ob Savi in Dravi narod, ki je v tem času dobil svojo državo in ki se je zavedal, kaj je s tem dobil, ki se je zavedal, da lastna država pomenja za vsak narod priznanje njegove zrelosti in polnoletnosti med narodi. Naj zgodovina takrat ugotovi, da smo bili tudi Slovenci, Hrvatje in Srbi v tem času res polnoletni!

Bog pravice pa naj blagoslovi našo državo, predvsem vse tiste, ki v teh časih vodijo naš čolnič: dá naj vse dobro našemu kralju Petru II., kraljevim namestnikom, princu Pavlu in vsej naši vladi!

Skica za drugi govor

1.) Kaj smo storili Slovenci za to, da je prišlo do ustanovitve jugoslovanske države? (Deklaracijsko gibanje, naše vojne žrtve itd.)

2.) Kakšen velik del smo doprinesli k skupnosti (gospodarsko, kulturno itd.)?

V teh dveh točkah ne bi smeli preko del rajnega dr. Kreka, dr. Korošca, preko nadškofa dr. Jegliča, katerega

ime je bilo med svetovno vojno imenovano celo v London-
skemu parlamentu.

3.) Krekova oporoka: „Vi vsi, ki ste seme izkrvavelega
naroda, mislite samo na to, kako boste delali za procvit in
prospeh in blagostanje jugoslovanske države!“

4.) Kot katoličani smo se zavedali in se zavedamo, da
smo po katoliških načelih dolžni poleg zvestobe do Boga
tudi zvestobo do države, (izrek Tomaža Akvinca) ki je bila
ustvarjena iz velikih naporov, trpljenja in žrtev.

6.) Pod spretnim vodstvom državnih krmilarjev smo
v zadnjih dveh letih dosegli, da naša država uživa ugled in
spoštovanje tudi v zunanjem svetu.

6.) Pod razumnim vodstvom državnih krmilarjev je
Jugoslavija v zadnjih dveh letih prišla do uresničenja načel
dobre sosesčine (pogodba z Bolgarijo, Italijo itd). Razbit je
železen obroč sosedov neprijateljev.

7.) Pod modrim vodstvom državnih krmilarjev se v
zadnjih dveh letih v Jugoslaviji dela mirovna politika na
zunaj in pomirjevalna na znotraj.

8.) Pod modrim vodstvom državnih krmilarjev se je
v zadnjih dveh letih ugotovilo, da Jugoslavija noče biti
privesek kake velesile, temveč da samostojno brani svoje
državno mednarodno stališče.

9.) Izboljšal se je gospodarski položaj pod sedanjim
modrim vodstvom državnih krmilarjev.

10.) Njihova skrb je tudi, da se uredi notranje razmere
in gospodarski položaj izboljša do dosegljive višine.
Sodelujmo!

Vsem krajevnim organizacijam JRZ!

Tajništvi JRZ v Ljubljani in Mariboru Vam pošiljata tole brošuro z navodili za proslavo narodnega praznika 1. decembra:

1.) Brošurico Vam pošiljamo gratis (vsak nadaljnji izvod s poštnino Din 4.—). Stavite jo na razpolago onemu odboru, ki pod vodstvom župana pripravlja program za proslavo 1. decembra.

2.) Ta brošurica Vam bo prišla prav tudi za kak drug narodni ali državni praznik, pa jo zato shranite.

3.) Ako najdete v brošurici, ki smo Vam jo poslali za proslavo 20 letnice majske deklaracije, kaj takega, kar bi se sedaj tudi dalo uporabiti, uporabite.

4.) V brošurici imate poleg dveh govorov (eden je samo skiciran) tudi deklamacije ter več pesmic, da boste v vsem lahko izbirali.

5.) V brošurici kakega dramatičnega prizora nismo ponatisnili. Če imate sami kaj primernega in izvedljivega uporabite.

6.) Opozorili pa bi, da bo v „Ljudskem odru“ te dni izšlo precej tozadevnega gradiva kot smo informirani. Prosvetna zveza bo to številko „Ljudskega odra“ poslala vsem prosvetnim društvom.

7.) Informirani smo, da je navodilo za proslavo 1. decembra dala tudi Županska zveza in menda tudi banska uprava (županom). Vsa ta navodila je z našimi treba spraviti v sklad.

8.) Za dan proslave ne moremo dajati iz Ljubljane ali Maribora govornikov.

9.) Naše organizacije naj bodo disciplinirane ter naj na svojo pest ne poskušajo kake prireditve, ko je rečeno, da naj se proslave vrše pod vodstvom županov in s sodelovanjem vseh organizacij in društev.

10.) Pod nobenim pogojem ne smete dopustiti, da bi v programu ne bilo vsaj ene točke, s katero se boste spomnili naših bratov onstran meja Jugoslavije.

Maribor — Ljubljana, 11. novembra 1937.

Pevskim zborom priporočamo:

a) Moški zbori:

V Gorenjsko oziram se... (zelo priporočljivo).

Premrl: Slovanska pesem (v „Pevcu“, zelo priporočljivo).

Premrl: V Korotan (v „Pevcu“).

Slovenska zemlja.

Ljubezen do domovine.

Slovenska dežela.

b) Mešani zbori:

Slovenec sem (zelo priporočljivo).

Od Urala do Triglava (zelo priporočljivo).

Moj dom.

Bodi zdrava, domovina.

Slovenski svet, ti si krasan.

Cela dvorana pa zapoje ob sklepu slovesnosti: **Hej Slovenci.**

Pesmice so itak že poznane, ker se razen dveh nahajajo vse v pesmaricah Mohorjeve družbe. Če pa imate kaj primernejšega, porabite!

Deklamacije

Gregorčič: Zedinjena Slovenija.*

Gregorčič: Naš čolnič otmimo.*

Gregorčič:

Domovini

(Deklamacija, prirejena za zbor)

Prvi: O, vdova tožna, zapuščena,
ti mati toliko sirot,
s krvjo, solzami napojena,
ki bol poznaš le, nič dobrot,
Oj, mati, vdanega ti sina,
oj, zlata mati, — domovina!

Drugi: Ti krasna si, krasnejše ni,
kar jih obseva zarja dneva,
krepostna si, vsa vredna ti,
da krona venča te kraljeva.

Tretji: A trnov le tvoj venec je,
in rod tvoj, rod mučencev je,
sovražni svet te le prezira,
prezira te in te zatira.

Četrti: Kdaj to gorje pač mine ti?
Kdaj se oko ti ujásni kalno?
Kdaj slečeš to obleko žalno,
kdaj sonce zlato sine ti?

---

*. Obe pesmici se nahajata tudi v brošurici, ki smo Vam jo poslali za proslavo majske deklaracije.

Peti: O, da z močjo in srečo, slavo,
ne s krono trnovo nebó
ovilo bi ti sveto glavo!
Kako bi ljubil te srčno,
kako bi jaz ti pel glasno,
A ker nikdó ne šteje te,
ker ves te svet tepta z nogami,
jaz ljubim tem srčneje te,
jaz ljubim tem zvesteje te,
a ljubim te s solzami.

Vsi: (lahko pomnoženo število)
O, mati naša, domovina,
ljubezen moja ti edina,
ti moja skrb in bolečina,
Bog čuvaj dobrotljivi te,
Bog živi te, Bog živi te!

Neubauer:

Naš ponos

Ponosna naj bo domovina!
Saj dom je junaških rodóv.
Vse veke je zibelka bila
pogumnih in zvestih sinov.

Trije so rodovi branili
najlepše svetinje vselej,
kot hrasti in skale so stali,
naval odbijali od mej.

Kdor zlato nam krni svobodo
in naših pravic mu ni mar,
naj ve, da ga dvigne kot listič
v ozračje nevolje vihar!

In v čistem ozračju mogočne
svobode naj prapor vihra!
Na ljubljene združene zemlje
rosi blagoslov naj z neba!

Stritar:

Mojemu narodu

Naródi boje bijejo krvave,
oblastno z mečem zemljo si delijo;
naródom z jeklom pišejo postave,
ki v sužnjih sponah žalostno medlijo;
krvavi lavor si vijó krog glave,
pridobljen z jokom vdov in s podrtijo;
brat z bratovo krvjo si piše dela,
da slava njih na veke bi živela!

In ti, moj rod? — Kjer sodijo usode
naródom se, tam glas se tvoj ne čuje;
trobojna tvoja kdaj zastava bode
vihrala tam, kjer bojni bog kraljuje?
Kdaj ti ponosno vodil boš naróde,
kdaj pride doba, da Slovan kraljuje? —
Oj tiho, če ti zdaj je sreča kriva,
Slovana slava čaka nevenljiva!

Po svetu, koder se oko ozira,
razsaja maščevanje, srd, krivica;
mogočni brata slabjega zatira,
trpi človeštva večja polovica.
Sovraštva svet je poln in poln prepira,
v temó zavita sveta je resnica;
kdo stavlil v bran se bode sili jezni,
kdo luč prinesel bratovske ljubezni?

Ti rod moj, mili rod, ti hudobije,
sovraštva razdejal boš carstvo kletó.
Komu pač v srcu blažje srce bije,
komu za bratov srečo bolj je vneto?
Ti boš pomiril smrtne razprtije,
prinesel ljudstvom bratoljubje sveto;
Tvoj bode venec zmage nekrvave:
Naprej moj rod — „Naprej zastava Slave!“

Župančič:

Kovaška

Mi, kar nas je kovačev, mi bomo kovali,
kovali svoja srca, kovali svoj značaj,
kako zvené nam duše, bomo poslušali —
zakaj?

Mordá pod kladivi se nam oglási kedaj
srdé, ki v njem bo pravi bron,
da pelo bo, vabilo ko zvon,
da bomo krog njega se zbrali...

Vsi: črnici rudarji iz Idrije, iz Trbovelj,
iz plavžev gorenjskih, iz Kaplje, iz Borovelj,
od Nabrežine beli kamenarji,
devinski opaljeni ribarji,
polnagi nosači iz luke tržaške — četa,
ko da kiparju ušla je izpod dleta —
vi sključeni tkalci od statev, strojarji
smrdljivci, zaviti v čresla ostri duh,
vi mlinarji, ki nam meljete kruh,
zidarji z Renč, mizarji šentviški, Solkanci,
drvarji po šumah, šoto vozeči Izanci,
ti mož, ki orješ in seješ, se družno z volom potiš,
ti štajerski viničar, ki nam vince mediš,
ti s svincem v pljučih, z očmi gasnočimi stavec,
v vrtince mirno zroči savinjski plavec,
Vipavec brbljavi, zamišljeni briški kolon,
vsi, ki poznate otiske zapestnic-spon,
tudi vi, pozorno sklonjeni naprej,
brodarji v bodočnost, v obzorja nova brez mej...
Zato bomo mi kovači kovali,
trdò kovali, tenkó poslušali,
da ne bo med nami nespoznani,
ko pride čas,
ko sine dan,
da vstane, plane kládivar, kladivar silni iz nas...

Debeljak:

Pesem tlakarjev

Tlakajmo cesto, pošteno in zvesto,
da se utere bodočnosti pot,
tlakajmo cesto na selo in mesto,
da bodo znali kam in odkod!

Tlakajmo z umom, možatim razumom,
trdo naj pada po tlaku pilot,
stolcimo, bratje Slovani, s pogumom
seme razdora in zmot in zablod!

Naj ne udere kolesu se pesto,
kadar bo treba v zapad nam odtod,
da si privedemo mlado nevesto,
ki nam dodéli jo višnji Gospod.

Tlakajmo s srcem iskrenim in z voljo,
da bo pripravljena cesta povsod,
kadar nakloni nam priliko bolj
večni Reditelj človeških usod!

Černejeva:

Begunci

Soča je naša solza,
Istra je naša bolest...
a mi smo romarji v svetu
brez doma, brez ciljev in cest.

Gorica je naše zdravje,
Vipava je naš kraj.
Pri Trstu v našem morju
umira naš vzdihljaj.

Kaj bi v življenju brez zdravja
in kaj bi brez vere v raj?
Kako bi po svetu brez morja?
O, dajte nam vse to nazaj!

Pregelj:

Ubit zvon

E d e n : Bratje in sestre ob pritokih Save,
čujte pozdrave od Koroške Drave!

Z b o r : „Naša pesem je le žolč razlit,
naša beseda le še zvon ubit.
Bil je čas, da je v Celovci pel,
da je klicar slovenski bil.
Zdaj ubit v nočeh le plaši,
kliče hripav po kralju Matjaši
in po pravdi vdove izdane
pri Gospe Sveti v molk pokopane...“

E d e n : Čujte nas, srečni ob pritokih Save,
čujte naše bratske pozdrave!

Z b o r : „Naša pesem je zvon ubit,
naša ljubezen je žolč razlit,
néme so naše žalik-zene,
naše petje in cvetje vene,
naše matere tujcem rode,
tujcem rastejo naši možje,
tujcem cveté lepote planin,
nebroj jezer in svežost dolin,
smeh otrok in mater jok,
naša kri in ljubezen in Bog!“

E d e n : Čujte še enkrat ob pritokih Save,
tožne koroške zadnje pozdrave!

Z b o r : „Prvi smo bili Slovenstva list,
bogojasen nebeškočist,
zdaj smo samo še spev ubit
preko lepote naše zemlje razlit,
klic brezupno tisočer,
preko bridkosti naših jezer;
naše petje in cvetje vene,
néme so naše žalik-žene,
naše vile, naš kralj Matjaž,
nem naši boli še brat-mejaš.
Srečen brat pod orlom sivim,
ki je z mečem bridkoživim
združil rod in kraj in spev,
naš razpihal jad in gnev,
da smo še in še teptani
tujcem v tlako, bridkost prodani...“

E d e n : Čujte, živi ob pritokih Save
mrtve koroške kolneče pozdrave!

V s i : „Brat, ki k bratov robstvu molči,
vreden ni, da živi! Amen!“

Alegorična slika

Na okrašenem odru, (ko se zastor dvigne, ali pa če tedaj šele pride na oder)

skupina Slovencev

z vsem kar označuje slovensko samobitnost, razvrščena pred vladarjevo sliko.

Krepak moški glas:

„Obljubljamo prisegamo“

Vsi na odru:

**„Zvestobo Bogu,
zvestobo slovenskemu narodu,
zvestobo Jugoslaviji.“**

Godba naj zaigra državno himno, če ni bila preje na programu, sicer pa naj vsi navzoči zapoje „Hej Slovenci.“

Univerzitetna knjižnica
Maribor

106152